

شکل‌گیری مدنیت ازنا بر بستر دریاچه‌های کهن

دکتر مسعود معیری

عضو هیات علمی گروه جغرافیای دانشگاه اصفهان

ابراهیم محمودی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی

چکیده

شهر ازنا دشت کنونی که امروزه به صورت زمینهای زراعی خودنمایی می‌کند در روند تکوین حیات خود از گذشته تا به امروز شاهد فرآیند و تشبیه‌های فراوانی بوده و چنین به نظر می‌رسد تصویری که ما امروز از حوزه عملکرد آن در ذهن داشته و شاهد آن هستیم در گذشته به صورتی دیگر بوده است، به سخن دیگر ساختار و عملکرد آن، دستخوش دگرگونی گردیده است. نظر به اینکه گستره مورد مطالعه که بخشی از حوزه آبریز رود زمی باشد و در گذشته در زیر آب قرار داشته است، امروزه به اراضی سرسبز و زمینهای کشاورزی مبدل گشته است که علاوه بر تأمین مواد غذایی، چشم‌انداز طبیعی زیبایی نیز به وجود آورده است، اما آیا این دستاوردهای بزرگ در آینده نیز همانند امروز ترمیمش خواهند بود؟ یا اینکه به مرور زمان به صورت عاملی ویرانگر امرار معاش و حیات بی‌غذغه مردم این سرزمین را تهدید خواهد کرد؟

واژگان کلیدی: کاتاستروف، گالی، تکتونیک، رسوبات دریاچه‌ای، یادگانه‌های دریاچه‌ای، پاسادین

مقدمه

مطالعه بر روی منابع طبیعی می‌تواند به عنوان یک زیربنای مهم جهت برنامه‌ریزی‌های توسعه و خودکفایی کشور تلقی شده و قطعاً در اجرای طرح‌های بنیادی، اجتماعی - اقتصادی و عمرانی و رسیدن به نتایج مطلوب و بهینه شمر نم‌ر خواهد بود. امروزه مطالعات عمرانی، بررسی و ویژگی‌های ریخت‌شناسی زمین و عوامل مؤثر در ایجاد و تغییر شکل مجدد آنها در سرلوحه مطالعات اجتماعی و تفصیلی قرار دارد. چرا که در اجرای هر گونه طرح عمرانی می‌بایست عوامل دینامیک منطقه شناسایی و عناصر مؤثر بر آنها تعیین و سپس عکس‌العمل طبیعت در مقابل اجرای برنامه‌های اساسی پیش‌بینی گردد و عناصر مفید و مضر که در برنامه‌های مختلف دارای نقش متفاوتی هستند شناسایی شوند. دانشمندان علوم زمین بر اساس معیارهای خود، گونه‌های تقسیم‌بندی از عمر زمین ارائه داده‌اند که سه دوران را شامل می‌شود و هر یک از دورانها خود نیز دارای بعد زمانی خاصی بود و به دوره‌های متعددی تقسیم می‌شوند. کواترنری که به غلط از آن به نام دوران چهارم یاد می‌کنند به خاطر بعد زمانی محدودی که نسبت به دیگر زمانهای زمین‌شناسی بدان اختصاص داده‌اند کمتر مورد توجه علاقه‌مندان علوم دیرینه زمین بوده، حال آنکه تمام یا حداقل بخشی از این دوره با سیر تکامل انسان و تمدن او اجین شده و همراه بوده و هست. به سخن دیگر تغییرات زمین

شناختی و اقلیمی که در این دوره به وقوع پیوسته، مستقیم و غیرمستقیم انسان و تمدنش را دگرگون ساخته و با به نوعی تحت تأثیر قرار داده است. شهر ازنا و دشت کنونی آن، در بخش شرقی استان لرستان و در محدوده‌ای به مختصات $29^{\circ}15'$ تا 5° طول شرقی و $33^{\circ}1'$ تا $33^{\circ}5'$ عرض شمالی واقع شده است. در گستره مورد مطالعه شواهدی که نشان از بروز تحولات وسیعی در گذشته دارند، دیده می‌شوند که با ردیابی این آثار چگونگی تحولات را به منظور بهره‌وری بهینه از منابع، در آینده می‌توان مشخص نمود.

روش تحقیق

این مقاله فشرده‌ای از یک کار تحقیقی ژئومورفولوژیکی در دشت ازنا است که به روش استقرایی و با تکیه بر پدیده‌های ژئومورفیک موجود، پس از انجام یک سری عملیات میدانی در گستره مورد مطالعه شناسایی گردیده است. برای دستیابی به تکامل ژئومورفولوژیکی آن از متون، کتب و مقالات معتبر استفاده گردیده و آنگاه به تجزیه و تحلیل مدون آن پرداخته شده است. رئوس آن را می‌توان چنین بیان نمود: اولاً با توجه به شواهد ژئومورفیک از قبیل رسوبات کف دریاچه‌ای، بقایای موجود دریاچه‌ای آب شیرین و تپه شاهدها که نشان از ترسهای دریاچه‌ای دارند، مشخص می‌شود که دشت کنونی در گذشته در زیر آب به سر می‌برده است. ثانیاً دریاچه مزبور بعد از پارگی توسط حرکات تکتونیک که گالی‌ها از شواهد آن می‌باشند به صورت یک دشت درآمده و شهر ازنا و روستاهای همجوار بر بستر آن به وجود آمده‌اند.

طرح مسئله

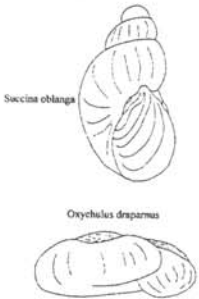
۱ - نوسان سطح آب دریاچه‌ها

سطح آب دریاچه‌ها و چاله‌های داخلی مناطق جنب حاره در طول دوره‌های سرد و یا بارانی برخلاف خطوط ساحلی در دریاچه‌های آزاد سیر صعودی داشته است، و بالعکس هم‌زمان با بالا آمدن سطح دریاچه‌های آزاد در طول دوره‌های گرم سطح دریاچه‌های درون قاره‌ای سیر نزولی خود را طی می‌کرده‌اند و پاره‌ای از آنها به طور کلی خشک شده‌اند. این شرایط در نواحی داخلی ایران وجود داشته است.

۲ - شواهد وجود دریاچه دیرینه در گستره

با پیش آمدن این فرض این سؤال پیش می‌آید که بهترین شاهد برای اثبات وجود دریاچه دیرینه در یک گستره چه می‌تواند باشد؟

این نرم تنان را اصطلاحاً مولوسکای کواترنری می نامند که در آبهای شیرین و سرد این دوره حیات داشته اند و اندازه آنها کوچک بوده و طولشان بین ۴ تا ۱۵ میلی متر متغیر است. (نگاره ۲)

نگاره (۲): بقایای صدف نرم تنان آبی
اقتباس از کتاب کواترن نوشته
دکتر احمد معتمد

۳-۲ - تپه‌ها و تراسهای دریاچه‌ای

در مسیر الیگودرز به ازنا اولین تراسهای دریاچه‌ای (تپه‌ها) مشاهده گردید که در ارتفاع ۱۹۲۰ متر از سطح دریا قرار دارند و بالاترین سطح آب دریاچه کهن را تعریف می‌کنند. این تپه‌ها به سبب تغییر سطح اساس به وجود می‌آیند. زیرا در اثر افت سطح آب دریاچه تعادل موجود بین شیب و نیروهای فرساینده به هم خورده و عرصه به نفع این نیروها تغییر نموده و میدان برای ناختم و ناز عوامل فرساینده مهیا شده است. به عبارت دیگر، در اثر تغییر سطح اساس یادشده روند ملایم شیب که در گذشته، تا سطح دریاچه ادامه داشت و منجر به تعریف شرایط تعادل به خصوص در محدوده بالا و پایین خط ساحلی می‌شد به هم خورده و از این امتداد به بعد نیروهای فرساینده و به ویژه رواناب توان فعالیت جدیدی را به دست آورده‌اند. پدیده‌هایی از جمله شیارها و دره‌ها، گالی‌ها، یا به عرصه حیات گذارده‌اند و با گذشت زمان و عملکرد ممتد این نیروها، به تدریج گالی‌ها به تپه‌های تبدیل شده‌اند که می‌توان از آنها به عنوان تراسهای دریاچه‌ای یاد کرد. (نگاره ۳)

نگاره (۳): تراسهای دریاچه‌ای (تپه‌ها)

دومین ردیف تپه‌های موجود در منطقه در ارتفاع ۱۸۸۰ متر مشاهده گردید که دومین سطح آب دریاچه را تعریف می‌نمایند. سطح سوم با حدود ۳۰ متر اختلاف ارتفاع با سطح دوم، در ارتفاع ۱۸۵۰ متری واقع شده است که نشان دهنده سطح آن در آخرین سطح تعادل قبل از زوال دریاچه می‌باشد.

دوره پانزدهم، شماره پنجاه و هفتم / ۲۷

می‌دانیم که وقتی یک رودخانه در انتهای مسیر جریان خود به مصب می‌رسد، مواد متوسط تا ریزدانه‌ای به همراه دارد که چنانچه آبگیر آن، دریاچه یا دریای آزاد باشد، به محض درهم آمیختن رواناب با آب آبگیر مواد دانه متوسط به سرعت رسوب می‌نمایند. اما مواد ریزدانه تا مدتی به حالت معلق در آب باقی مانده تا نیروی جاذبه و تحرک اندک آب در بستر دریاچه شرایط را برای ته‌نشست این مواد فراهم نماید. لذا گویاترین شاهد برای اثبات وجود یک دریاچه دیرینه وجود بقایای رسوبات ریزبافت بستر آن است.

نگاره (۱): مقطع رسوبات دریاچه‌ای

۱-۲ - رسوبات دریاچه‌ای

پس از انجام یک سری عملیات میدانی در گستره مورد مطالعه در خرداد ۱۳۸۰، در دیواره بریدگیهای حاصل از عملکرد رودخانه ازنا، و در نزدیکی روستای هندرو و جرمزمن واقع در جنوب شهرستان ازنا برش بسیار جالبی از لایه‌های رسوبات دریاچه‌ای مشاهده گردید. (نگاره ۱) این رسوبات شامل یک لایه بزرگ قهوه‌ای متداخل با زرد پررنگ و کم رنگ (رسوبات پلایایی) به ارتفاع ۴ متر در زیر و چندین لایه متناوب خاکستری تیره تا سیاه و خاکستری روشن تا سفید هستند و هر چه به لایه‌های سطحی نزدیک می‌شویم تناوب آنها بیشتر می‌گردد. (نیم رخ (۱))

۱-۱/۵m	خاک
۱۵cm	آهک
۱۰ cm	هومیک
۲۰ cm	سیلت
۲m	ماسه
۴m	لایه قرمز رنگ (رسوبات پلایایی)

نیم رخ (۱): مقطع لایه‌های رسوبات دریاچه‌ای موجود در گستره

۲-۲ - بقایای صدف نرم تنان آبی

با بررسی دقیق رسوبات یاد شده به شاهد دیگری دست یافتیم که هم به فرضیه غنای بیشتری بخشید و هم اینکه پاره‌ای از ویژگیهای دریاچه را روشن نمود. در بین رسوبات دریاچه‌ای یادشده در لایه‌های متناوب سیاه و سفید صدف نرمتنایی مشاهده شد که به نام علمی اوکسی کولوس دراپارنوس^(۱) و سوکسینا اولانگا^(۲) معروف هستند.

۲-۴ - وجود گالی‌ها در منطقه (تغییر شکل اساس)

در این منطقه نمایانگر این امر است و چنین پدیده‌های تضاریسی را در شکل خطوط تراز بر روی نقشه‌های توپوگرافی به وجود آورده است.

۳ - سن دریاچه

گستره مورد بحث شکل کلی ساختمان و توپوگرافی خود را مدیون آخرین فاز کوئزایی، یعنی پاسادین (۶۰۰ هزار سال پیش) است. لذا شرایط برای ایجاد دریاچه پس از آن فراهم شده و پس از آن سیدن به سطح تراز اولیه به صورت یک سیستم دارای عملکردی ویژه بوده است. با توجه به ترسهای متعدد و وجود شواهد می‌توان چنین برداشت کرد که دریاچه مذکور تغییراتی در طول عمر خود داشته است و رنگ رسوبات دریاچه‌ای موجود در منطقه شرایط اقلیمی گذشته را مشخص می‌نماید که در دوره‌های گرم به علت فعالیت زیاد جلبکها و تأثیر دما، رنگ رسوبات با توجه به عمق آب به تیرگی می‌گراید، اما در دوره‌های سرد، رسوبات رنگ اصلی خود را حفظ نموده و روشن دیده می‌شوند. همانطور که در نگاره (۱) مشاهده می‌گردد پنج لایه متوالی با رنگهای تیره و روشن وجود دارد که نشان می‌دهد دریاچه مزبور پنج دوره گرم و سرد را پشت سر گذاشته است. عمق خاک سطحی و رسوبات آبرفتی، صرف نظر از رسوبات سیلابی که در بعضی مناطق روی رسوبات دریاچه‌ای را پوشانده در مجموع کم است (۱ تا ۱/۵ متر) برای این اساس به نظر می‌رسد این دریاچه در گذشته‌ای نه چندان دور وجود داشته است. در مجموع و به طور خلاصه می‌توان مراحل تحول و تغییر حیات دریاچه قدیمی مورد بحث را به مراحل زیر تقسیم نمود:

۱- مرحله تولد (شکل‌گیری ساختمانی دریاچه)

- ۲- مرحله ابتدایی (تجمع آب در آن تبدیل کامل گستره به یک سیستم بسته دریاچه‌ای)
- ۳- مرحله جوانی (برقراری تعادل بین سیستم دریاچه‌ای و آبهای سطحی)
- ۴- مرحله زوال (ناپودی دریاچه بر اثر پدیده‌های تکتونیک و آغاز فعالیت فرآیندها و پیدایش پدیده‌های ژئومورفیک جدید)

۴ - علت زوال دریاچه

بنابر نتایج به دست آمده در مباحث قبلی به چند دلیل می‌توان گفت، روند ناپودی این دریاچه منشأ تکتونیک داشته و یک کاتاستروف ساختمانی، زوال آن را به دنبال داشته است. با دقت در محل خروجی دریاچه مشاهده می‌شود که بریدگیهای ناهمگون و مشخص که حکایت از گسلهای متعدد دارد، وجود حرکات تکتونیک را محرز می‌نماید و همچنین نقشه‌های زمین‌شناسی منطقه عبور گسل سرتاسری زاگرس را در این منطقه نشان می‌دهد. وجود این گسلها می‌تواند دلیلی بر شکست زمین در این منطقه و فرار آب دریاچه مذکور باشد.

- وجود گالی‌های جوان و عدم تکوین آنها در نزدیکی محل خروجی که همراه با تغییرات سطح اساس می‌باشد منتج از شدت گسل خوردگی است. گاهی گسستگی فقط به صورت درز است که طبیعتاً تفاوت سطح زیادی ایجاد نمی‌کند و تعادل محیطی خیلی برهم نمی‌خورد، ولی گالی‌های موجود با تغییر سطح اساس در حدود ۸ تا ۱۰ متر نشان از شدت گسل خوردگی دارد.

سطح اساس رودخانه سطحی است که رودخانه در پایین‌تر از آن قادر به انجام فرایندهای کندوکاوی نیست. سطح اساس تمام حوضه‌های خارجی منطبق بر سطح آب اقیانوسها و دریاهای آزاد است و اگر سطح اساس با یک چاله بسته در ارتباط باشد زهکشی داخلی نامیده می‌شود و به همین ترتیب محل اتصال رودخانه فرعی به رودخانه اصلی سطح اساس محلی برای رودخانه فرعی محسوب می‌شود. تغییرات سطح اساس که در صورت بالا آمدن به صورت مثبت و در صورت پایین رفتن به صورت منفی ظاهر می‌شود، آشکارا سبب جابجایی فرایندها و آبرفتی و فرسایش جدید می‌شود. گالی‌های بزرگ و کوچکی که در جنوب ازنا و عمود بر رودخانه اصلی به وجود آمده‌اند و طول بزرگترین آنها به ۳۰۰ متر می‌رسد، برای دست یافتن رواناب به سطح اساس فعلی رودخانه حادث شده‌اند و نشان دهنده تغییرات سطح اساس است و خود شواهدی برای وجود دریاچه و داشتن سطح اساس قبلی می‌باشد. (نگاره ۴)

نگاره (۴): گالی (تغییرات سطح اساس)

۲-۵ - کوره‌های سفال‌گری و آجرپزی

وجود تپه‌های باستانی که در آنها آثار کوره‌های سفالگری دیده می‌شود و امروزه نیز کوره‌های آجرپزی در آنها فعال هستند (بین ازنا و الیگودرز)، با توجه به این واقعیت که معمولاً صنعت سفال در محل تجمع رسوبات ریزدانه یعنی دریاچه‌ها و پلایاها به وجود می‌آید، بیانگر وجود این دریاچه در زمانهای گذشته می‌باشد.

۲-۶ - نقشه توپوگرافی

با دقت در نقشه توپوگرافی ۱:۵۰۰۰۰ منطقه نیز می‌توان به وجود این دریاچه پی برد. به طوری که در آن دیده می‌شود خط تراز ۱۹۲۰ متر مرزی را مشخص می‌کند که ارتفاعات بالاتر از آن دارای فرم و نظم متباینی هستند و پایین تراز این ارتفاع منحنی‌های میزان نوعی بی‌نظمی و تضام را نشان می‌دهند. بدین صورت که در گذشته هنگامی که آبراهه‌ها به این ارتفاع می‌رسیدند، چون به سطح اساس محلی دست می‌یافتند فعالیت تخریبی آنها متوقف و فرایند رسوب گذاری شروع می‌شده است، اما بعد از پارگی دریاچه و تخلیه آب آن سطح اساس محلی تغییر یافته و آبراهه‌ها در سطح جدیدی وارد محیط شده‌اند که شکل زایی این نیرو با ساختار منطقه تعادل ندارد و برای ایجاد تعادل رواناب عمل کرده و سطح اساس قبلی را تغییر داده است. وجود گالی‌ها

نتیجه

- ۱- دشت کنونی از نادر گذشته در زیر آب به سر می برده و در این محدوده دریاچه ای وجود داشته است و با ایجاد پارگی و تخلیه آب، مدینیت از نابستر این دریاچه تیلور یافته است.
- ۲- علت زوال دریاچه مزبور حرکات تکتونیکی بوده است که با شکست در محل خروجی، آب دریاچه به یکباره تخلیه شده است.
- ۳- بعد از پارگی دریاچه و تخلیه آب آن، سیستم های آبرفتی رودخانه ای وارد عمل شده و بستر دریاچه را پوشانده اند که محل مناسبی برای کشاورزی به وجود آمده است.
- ۴- با توجه به اینکه ارتفاعات تأمین کننده آب کوها به هابوده و به آنها حیات بخشیده اند، و با وجود ارتفاعات اشترانکوه به ویژه سیرکهای یخچالی آن می توان گفت که این دشت حیات خود را مدیون ارتفاعات می باشد و آب مورد نیاز را از همین ارتفاعات دریافت می نماید.

منابع

- ۱- احمدی، ح. ۱۳۷۷، ژئومورفولوژی کاربردی، جلد اول، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۱۹۵۲.
- ۲- اهلاز، ا. ۱۳۶۵، ایران، مبانی کشورشناسی جغرافیایی، ترجمه محمد تقی رهنمای، مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب، جلد اول، جغرافیای طبیعی.
- ۳- جداری عبوسی، ج. ۱۳۷۴، ژئومورفولوژی ایران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۴- درویش زاده، ع. ۱۳۷۰، زمین شناسی ایران، نشر قومس، تهران.
- ۵- رامشت، م. ج. ۱۳۸۰، دریاچه های دوران چهارم، بستر تیلور و گسترش مدینیت در ایران، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال شانزدهم.
- ۶- رفاهی، ح. ق. ۱۳۷۸، فرسایش آبی و کنترل آن، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۲۲۹۸.
- ۷- عباسی، ع. د. ۱۳۷۷، تحولات زمین ریخت شناسی دوران چهارم در حوضه آبخیز زابنده رود، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه نجف آباد.
- ۸- کرسنلی، د. ۱۳۵۲، اهمیت آب و هوای گذشته پلایای ایران، سازمان جغرافیایی کشور.
- ۹- معیری، م. ۱۳۸۱، زمین شناسی، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۰- منتظری، م. ۱۳۷۶، آبرفت شناسی حوضه آبی حیدری، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی، دانشگاه تهران.

پی نوشت

- 11 - Brookes, J.A. 1982. Alluvial Sequence in Central West and implications for Archeological Survey, Journal of field Archeology vol9.
- 12 - Deresh, J. 1959. A propos des glaciers rocheux en pays Mediteraneen Aride, recherches Geographique a Strasbourg, Strasbourg N16017.
- 13 - Derruau, M. 1967. precis de Geomorphologie Masson et cie.
- 14 - Mangelndorf, J. 1990. River Morphology, Springer.
- 15 - Oberlander, T. 1965. The Zagros stream, University of California, Berkely.

1) *Oxychulus draparnus*

2) *Succina oblana*

- با مشاهده دقیقتر در قسمتهای پایین دست حوضه حجم عظیمی از رسوبات سیلابی وجود دارد که نشان از حجم عظیمی از آب که به یکباره رها شده باشد دارد و این می توان دلیلی بر گسل خوردگی و فرار ناگهانی آب دریاچه و کاناستروف تکتونیکی باشد.

- در داخل حوضه در نزدیکی خروچی منطقه از رسوبات دریاچه ای خبری نیست و این رسوبات کاملاً توسط آب به خارج از منطقه حمل شده اند و این مدعا دلیلی بر خروج ناگهانی آب می باشد که این رسوبات را با خود حمل کرده است.

- با توجه به بروز یخچالها و وجود سیرکهای یخچالی و پایین آمده یخچالها تا سطح آب دریاچه، مورنهای تحتانی یخچالی نیز دیده نمی شوند و عدم وجود این مورنهای حکایت از این دارد که آب دریاچه یکباره تخلیه شده و رسوبات یخچالی را نیز با خود حمل کرده است.

- با نگاهی دقیقتر به رسوبات دریاچه ای (همانطور که در نیمرخ (۱) و نگاره (۱) مشاهده شد) با توجه به پایان دوره سرد، باید قاعدتاً سطح آب بالا آمده مانع از تشکیل خاک روی آهک می شد اما شاهد پایین آمدن سطح آب و تشکیل خاک روی آهک هستیم که آن هم به علت پارگی ناشی از گسل می باشد.

۵ - شکل گیری مدینیت از نا بر بستر دریاچه

کانونهای جمعیتی فراوانی در حاشیه این قبیله چاله های مرکزی ایران قرار دارد. مثلاً در اطراف دریاچه مسیله قم شهرهای مهمی چون تهران، کاشان، قم و... و یا در اطراف گاوخونی شهرهای اصفهان و یزد و یا در اطراف چاله حاج علیقلی شهرهای دامغان و شاهرود و... قرار گرفته است. با توجه به این موضوع می توان گفت که حاشیه و بستر دشت از نایکی از مناطق مساعد برای جذب جمعیت می باشد. چراکه این مناطق هم از نظر شیب بافت و ساخت خاک برای ایجاد سکونتگاه و هم از جهت تأمین آب از پتانسیل قابل قبولی برخوردارند. شهر از نا و روستاهای اطراف، بر بستر دریاچه ای قدیمی به وجود آمده اند و مدینیت خود را مدیون بستر دریاچه و ارتفاعات اطراف که از سیرکهای یخچالی تشکیل شده است، می باشد. چراکه هر جا ارتفاعی بیش از ۲۵۰۰ متر یافت می شود در پایین دست آن آبادی به وجود می آید و هر چه وسعت و ارتفاع آنها بیشتر بوده تأثیر آن بر وجود مدینیت بهتر و نمایان تر است. منابع آبی که توسط کوهستانها تأمین می شود، بخصوص سیرکهای یخچالی، دارای املاح قلیایی فراوانی نیستند و کیفیت آب نسبتاً ثابت و مناسب است و این امر یکی از دلایل بروز مدینیت در پایین دست محسوب می گردد. شهر از نا و روستاهای همجوار نیز از این قانون مستثنی نبوده و تیلور مدینیت آن بر پایه ارتفاعات و بستر دریاچه استوار است. بررسی و مطالعه قابلیت ها و محدودیتهایی که در محدوده چاله و پلایاهای مرکزی ایران وجود دارد می تواند ما را در بهره برداری مؤثر از توانمندیهای موجود در این مناطق یاری نماید. به عنوان مثال شناسایی کیفیت خاک منطقه و تغییر وضعیت آن از دشت به سمت ارتفاعات، ما را در استفاده بهینه از خاک در امور زراعت یاری می نماید.